

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 053 «Психологія»

за освітньою програмою «Психологія»

на тему: «Гендерні особливості емоційного інтелекту в
підлітковому віці»

Виконавець:

студентка 4 курсу 41 групи

Пелін Анна Іванівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

Кандидат психологічних наук,

Яцишина Анастасія Миколаївна _____

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У змінному соціальному контексті виявилось, що характеристики статевої приналежності поступово стають менш відокремленими і все більше переплітаються, що відзначається багатьма психологами. Особливу увагу викликає вивчення емоційний інтелект сучасних хлопців і дівчат, з урахуванням зміни статевої ролі, яка впливає на напрямок інтелектуального розвитку особистості, не обов'язково маючи визначальне значення в біологічних аспектах цього процесу. Таким чином, однією з найактуальніших та складних проблем у сучасній психологічній науці є вивчення емоційного інтелекту у хлопців і дівчат, особливо у період їхньої молодості, формування людини як особистості, саме у підлітковому віці.

Тобто, на сьогоднішній складність полягає у розбіжності поглядів щодо того, наскільки емоційні вияви залежать від гендерної приналежності та віку людини. Аналіз наукових досліджень, присвячених психологічним аспектам інтелекту, підтверджує, що цей феномен психіки вивчається різними галузями наукового знання, такими як біологія, психологія, філософія, і термінологія може відрізнятися в залежності від конкретної галузі. Так, у біології емоції розглядаються як психічні стани та процеси у людини і вищих тварин; в психології емоції розглядаються як загальна активна форма переживання організмом своєї життєдіяльності; у філософії емоції розглядаються як відносно короткочасні переживання, пов'язані зі ставленням людини до ситуацій, що виникають, або можливих ситуацій та її діяльності.

У межах означених галузей дослідження даного явища здійснювалось цілим рядом зарубіжних та вітчизняних психологів. У зарубіжній психології проблемами вивчення емоційного інтелекту займалися Й.Ф. Герbart, Я.А. Коменський, Ж.Ж. Руссо та ін.. Серед представників вітчизняних психологів науковий інтерес виявляли такі вчені, як: С.Л. Рубінштейн, І.Б. Дмитрович, А.С. Макаренко, К.Д. Ушинський та ін.. У психологічних словниках та

підручниках інтелект, як правило, розглядаються як це багатогранна та складна когнітивна (розумова) здатність, яка охоплює різні здібності до навчання, міркування, вирішення проблем і адаптації до нових ситуацій.

Враховуючи вищенаведене, можна зауважити, що специфіка вивчення емоційного інтелекту переважно спрямована на діагностику та особливості його прояву в підлітковому віці. Також це ставить перед собою завдання виділити загально психологічні чинники, що впливають на виникнення різниці емоційного інтелекту, і знаходити способи їх корекції. Проте питання, пов'язане з впливом гендерної приналежності на емоційний інтелект, залишається відкритим і на даний момент. Це свідчить про необхідність комплексного дослідження цього явища в контексті гендерних особливостей прояву у хлопчиків і дівчат, що є важливим аспектом гармонійного особистісного та професійного розвитку особистості.

Поточна ситуація підкреслює актуальність проблеми та потребу у дослідженні гендерних відмінностей у проявах емоційного інтелекту. Це обумовлює вибір теми нашого дослідження: "Гендерні особливості емоційного інтелекту в підлітковому віці".

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити гендерні особливості емоційного інтелекту в підлітковому віці.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні наукові джерела зарубіжних та вітчизняних дослідників, що стосуються гендерних особливостей емоційного інтелекту в підлітковому віці.
2. Проаналізувати гендерний аспект розвитку особистості в підлітковому віці.
3. Підібрати психодіагностичний інструментарій та з його допомогою дослідити гендерні особливості емоційного інтелекту дітей в підлітковому віці.
4. Провести емпіричне дослідження дітей підліткового віку.

5. Розробити на основі результатів теоретичного аналізу та експериментального дослідження рекомендації психологам та соціальним педагогам щодо процесу формування гендерних особливостей в підлітковому віці.

Об'єкт дослідження – емоційний інтелект особистості в підлітковому віці.

Предмет дослідження – гендерні особливості емоційного інтелекту в підлітковому віці.

Методи дослідження. Для досягнення мети та поставлених завдань дослідження використовувалися наступні методи: теоретичні (вивчення та систематизація теоретичних джерел), практичні (спостереження, опитування, бесіда, психолого-педагогічний експеримент) та метод статистичної обробки даних (метод поперечного зрізу, методи математичної статистики). У психодіагностичний комплекс увійшли: 1) адаптована психодіагностична методика С. С. Бем «Маскулінність-фемінність»; 2) «Методика діагностики «перешкод» у встановленні емоційних контактів» за В. В. Бойко; 3) Методика оцінки емоційного інтелекту (Опитувальник EQ Н. Холла).

Вибірку склали 30 осіб 14 років (із них 15 осіб жіночої статі та 15 осіб чоловічої статі). Всі респонденти є діти підліткового віку, які ходять до школи у м. Одеса.

Аналіз досліджень та публікацій. Емоційний інтелект актуальна тема розглядаєма у віковій та педагогічній психології. Більшість найвідоміших вітчизняних (С.Л. Рубінштейна, І.Б. Дмитровича, А.С. Макаренка, К.Д. Ушинського) та зарубіжних (Й.Ф. Гербарта, Я.А. Коменського, Ж.Ж. Руссо) дослідників, що торкалися цього питання.

Практичне значення

- результати дослідження можуть бути використані як додаткове джерело інформації про гендерні особливості емоційного інтелекту особистості, що може бути корисним для психологів у їх практичній роботі. Крім того, ці знання можуть бути корисними під час викладання загальної та

вікової психології майбутнім психологам, допомагаючи їм набути більш глибокого розуміння психічних особливостей хлопчиків і дівчат.

– розроблені методичні рекомендації стосовно гендерних особливостей дітей в підлітковому віці.

Структура роботи. Зміст дипломної роботи складається зі вступу, двох розділів (теоретичного і практичного), висновків, списку використаних джерел, у кількості 55 джерел. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінок. Основний зміст викладено на 48 сторінок. Робота містить 9 таблиць та 3 рисунків, 4 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження.

У першому розділі «Теоретичні засади вивчення гендерних особливостей емоційного інтелекту в підлітковому віці» дослідження було зосереджене на теоретичних наукових джерелх зарубіжних та вітчизняних дослідників, що стосуються гендерних особливостей емоційного інтелекту в підлітковому віці;

У другому розділі «Експериментальне дослідження гендерних особливостей емоційного інтелекту» представлено результати емпіричного дослідження гендерних особливостей емоційного інтелекту в підлітковому віці. Для збору даних було використано різноманітні методи, такі як анкетування, спостереження, тестування тощо.

Визначено, що емоційний інтелект розуміється, як інтелектуальна здатність, пов'язана з розумінням та управлінням емоціями.

Розглянуто інтерпретацію для кожної з трьох методик: 1) Тест EQ Н. Холла: шкала «Емпатії»: Середній рівень емпатії може свідчити про те, що опитані демонструють певний рівень співчуття та розуміння емоцій інших людей, але не завжди можуть ефективно реагувати на них; шкала «Самотивації»: Високий рівень самотивації може свідчити про те, що

опитані мають сильну внутрішню мотивацію до досягнення своїх цілей та успіху; 2) Опитувальник С.С. Бем «Маскулінність-фемінність»: андрогінний тип: Це може вказувати на те, що у підлітків спостерігається комбінація як типічно чоловічих, так і типічно жіночих рис характеру та поведінки. Це відображає процес самоідентифікації гендеру та пошуку власної ідентичності в цьому важливому періоді життя; 3) Методика «Діагностика «перешкод» у встановленні емоційних контактів» В.В. Бойко: невміння керувати емоціями та дозувати їх: Це може вказувати на те, що деякі опитані можуть мати труднощі у контролі своїх емоцій та реакцій у різних ситуаціях; неадекватний прояв емоцій: Це може свідчити про те, що деякі опитані можуть виявляти емоції неадекватно до ситуації або непропорційно.

Загальний аналіз цих результатів може допомогти краще зрозуміти психологічні особливості підліткового віку та розвиток емоційного інтелекту у цьому періоді. Також важливо враховувати ці результати при розробці програм та стратегій для психологічної підтримки та розвитку молоді.

Після збору та інтерпретації даних, проведено аналіз та характеристику отриманих результатів, на основі якого розроблено практичні рекомендації для підлітків щодо розвитку емоційного інтелекту.

ВИСНОВКИ

Метою нашої дипломної роботи було дослідження гендерних особливостей емоційного інтелекту у підлітковому віці, що обумовило такі завдання:

- Проаналізувати теоретичні наукові джерела зарубіжних та вітчизняних дослідників, що стосуються гендерних особливостей емоційного інтелекту в підлітковому віці;
- Проаналізувати гендерний аспект розвитку особистості в підлітковому віці;

- Підібрати психодіагностичний інструментарій та з його допомогою дослідити гендерні особливості емоційного інтелекту дітей в підлітковому віці;

- Провести емпіричне дослідження дітей підліткового віку;

- Розробити на основі результатів теоретичного аналізу та експериментального дослідження рекомендації, психологам та соціальним педагогам щодо процесу формування гендерних особливостей в підлітковому віці.

Вищенаведені завдання спрямовані на покращення розуміння процесів, що відбуваються у підлітковому віці і допомагають розробити відповідні методики та заняття для підтримки розвитку емоційного інтелекту.

Отже, за результатами проведеного дослідження розвитку емоційного інтелекту у підлітків ми визначили наступне:

- Здійснено теоретичний аналіз літератури з обраної тематики. Суб'єктивне відчуття самотності вивчали такі вітчизняні та зарубіжні вчені як І. Ялом, З. Фрейд, Е. Фромм, А. Маслоу, В. Франкл, Г.С. Салліван, а також Р.С. Корчагіна, О.Г. Коваленко, Л.Ю. Айвазян, Є.М. Заворотних, І.М. Слободчиков, та М. О. Давидова. Дослідженням емоційного інтелекту у підлітковому віці цікавилися: Ю.В. Никоненко, О.В. Неумоева-Колчеданцева, Ю.В. Железнякова, М.Ю. Худаєва, В.В. Овсяннікова та Т.А. Моїсеєва;

- Проблему емоційного інтелекту досліджували вчені, такі як Дж. Мейер, П. Селовей, Д. Гоулман, Р. Бар-Он, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, О.Н. Леонтьєв. Серед сучасних дослідників варто зазначити І.Н. Андрєєву, С.М. Могилясту, М.Р. Савчук, С.А. Прахову, С.О. Подофей, Д.В. Люсіна та Е.Л. Носенко. Концепція емоційного інтелекту відображає ідею єдності емоційних та інтелектуальних процесів.

Визначено, що емоційний інтелект розуміється, як інтелектуальна здатність, пов'язана з розумінням та управлінням емоціями.

Емпірично вивчено показники емоційного інтелекту у підлітковому віці за допомогою трьох методик. Згідно інтерпретації групових результатів

дослідження, за тестом EQ Н. Холла у опитаних за шкалами емоційної обізнаності, управління своїми та чужими емоціями переважає низький та середній рівень за шкалою «емпатії» виявлений середній рівень, а от шкала «самотивації» демонструє високий рівень прояву ознаки.

За результати респондентів підліткового віку за опитувальником С.С. Бем «Маскулінність-фемінність» з наведених результатів ми можемо спостерігати, що у 100% респондентів притаманний андрогінний тип, це може пояснюватися саме підлітковим віком респондентів, максималістичними виявами поведінки, пошук свого «Я» та взагалі процесом само ідентифікації гендеру.

Аналізуючи третю методику «Діагностика «перешкод» у встановленні емоційних контактів» В.В. Бойко, до найбільш виражених перешкод за результатами дослідження вибіркою 30 осіб, відносяться: «невміння керувати емоціями, дозувати їх» тобто (втихомирювати негативні чуттєві реакції) та «неадекватний прояв емоцій».

Отже, мета та завдання дослідження були успішно досягнуті.